

DAGENS FRÅGOR

Den 15 juli 1944.

Vår inrikes pressbyrå. Den vanliga vårfejningen av det statliga informationsväsendet blev vid årets riksdag föga uppseendeväckande. I båda kamrarna stökades den undan utan vidlyftigheter i tal och åthävor, sedan utrikesministern i ett kort men uppmärksammat inlägg hade klargjort, att han betraktar informationsstyrelsen som ett krisorgan och följaktligen anser att den bör avvecklas i den mån som krisförhållandena upphöra. Genom detta uttalande återvann excellensen Günther kanske något litet av bevågenhet på håll, som han senast hade misshagat genom sitt strama anförande mot en förberedande återgång till fredstidens tryckfrihetslagstiftning. Över huvud taget har han denna vår visat sig ganska förekommande mot informationsstyrelsens vedersakare. Utgångsläget för frågans behandling var också ett helt annat vid årets riksdag än vid fjolårets. I fjol förelägo motioner, som åsyftade en förbättring och förstärkning av informationsstyrelsen och förledde styrelsen att själv framlägga en plan till verkets förkovran och inordning under ett eget statsråd — med påföljd att oppositionen vaknade och informationsstyrelsen i stort sett bevarades i sitt gamla, bristfälliga och ofarliga skick. I år däremot togo väckta motioner sikte på en nedskärning och avveckling. Informationsstyrelsen hade passerat sin levnads höjdpunkt. Utrikesministern kunde inte undgå att varsna, vad klockan hade slagit. Han återtog ledningen genom att förutskicka ett chefskifte och förelägga riksdagen en proposition om inskränkningar inom informationsstyrelsen i huvudsaklig anslutning till ett förslag som enligt uppdrag hade utarbetats av den avgående chefen, professor Sven Tunberg. Sedan propositionen nu bifallits, blir informationsstyrelsens ledning mindre månghövdad än förut, dess allmänna avdelning försvinner, de av upplysningsavdelningen utgivna pressöversikterna till förvaltningens tjänst indragas, och den fristående pressnämnden ersättes med pressakkunniga, knutna till informationsstyrelsen, varjämte den s. k. folkberedskapens verksamhet måhända något begränsas. Slutligen har önskemålet om fortsatta avvecklingsåtgärder understrukits av riksdagen. För ögonblicket har emellertid detta krav något trängts tillbaka i den allmänna uppmärksamheten, medan intresset inriktats på de nya männen i styrelsens ledning. På ett märkligt sätt blandas f. n. ett principiellt betingat önskemål om en fortgående försvagning av informationsstyrelsen med ett i den praktiska erfarenheten grundat krav på förstärkning av dess personliga ledning. Framtiden får utvisa, om ett tillgodoseende av det senare kravet kommer att söva dem som framträtt som informationsväsendets principiella motståndare.

Den kris, som framdrivit chefskiftet och organisationsförändringen, har haft en för alla uppenbar personlig färgning. Rättvisligen

bör dock icke förbises, att den hittillsvarande informationsledningens uppgifter och befogenheter ha varit mycket snävt begränsade. Det har rätt ett orimligt missförhållande mellan föreställningarna om styrelsens vidsträckta verkningsmöjligheter å ena sidan och styrelsens instruktionsmässigt kringskurna handlingsfrihet å andra sidan. Detta missförhållande har långt ifrån varit allom uppenbart — det kan ifrågasättas, om informationsledningen ens klargjort för sig själv, hur blygsam dess ställning varit gentemot regering och andra myndigheter. Om informationsstyrelsen förfelat den uppgift att meddela informationer, som borde kunna utläsas ur första sammansättningsledet i dess namn, kan den till sitt försvar anföra, att den beskrivning av verkets ställning, som det senare ledet borde angiva, icke motsvarat verkligheten. »Styrelsen» har icke varit överordnad andra statliga pressmyndigheter. Gällande instruktion förklarar visserligen, att statens informationsstyrelse skall under kungl. maj:t »handhava ledningen av» den av krisen påkallade statliga upplysningsverksamheten, men någon samordning av den statliga press- och informationspolitiken under krisåren har styrelsens tillvaro icke medfört, knappast ens avsett. Kvarstads- och konfiskationsvapnet har regeringen hanterat med justitiedepartementets biträde; först i efterhand lär informationsstyrelsen ha blivit underrättad om ingripandena. För frågor om transportförbudets tillämpning inrättades ett särskilt organ, måhända en smula oegentligt men förvisso till namngivarens ogemena förnøjelse kallat tryckfrihetsnämnden; i sådana frågor åtspordes informationsstyrelsen icke alls. Upplysningsverksamheten om rikets förhållande till främmande makter har skötts och skötes av utrikesdepartementets pressbyrå, låt vara att det formellt förutsettes ske i samverkan med informationsstyrelsen. Icke blott försvarsstaben utan även två av de tre försvarsgrensstaberna äro utrustade med pressinstanser, oberoende av styrelsen. Ett par av kris-kommissionerna hålla egna pressombud, likaledes oavhängiga. Pressnämnden har intagit en särställning, sidoordnad med informationsstyrelsen och liksom denna förlagd under utrikesdepartementet.

Den gjorda uppräknigen kan kanske framkalla det intrycket, att den svenska staten frikostigt har sört för sina förbindelser i kristid med landets press. Därför bör klart utsägas, att det endast skenbart förhåller sig så. Mycket har gjorts, det är sant. Men ingenting har gjorts rejält. Någon enhetlig plan har icke följts. En ansats har gjorts att skapa en central för den statliga informationsverksamheten, men samtidigt har i stor utsträckning bibehållits den mera normala ordningen, att tidningarna upprätthålla direkt förbindelse med olika departement och verk. Nymodigheten med en informationsstyrelse har m. a. o. icke helt kunnat undantränga äldre former för kontakt mellan press och myndigheter. Det har, för att taga ett exempel, förefallit många märkligt, att statsmakterna, när de 1940 inrättade en särskild informationsmyndighet, i huvudsak undantogo den löpande utrikespolitiska upplysningstjänsten från dess verksamhetsområde. Just utrikespolitisk information borde väl ha blivit en huvuduppgift under krigsåren! Ja, men andra synpunkter kommo

att väga tyngre. Framför allt gällde det att företaga så små organisatoriska nyskapelser och ombildningar som möjligt, och utrikesdepartementet ägde redan en pressbyrå inom egna väggar. Dessutom kunde det med allt fog göras gällande, att de som skulle meddela utrikespolitisk information åt pressen borde ha sin plats, där de snabbast och säkrast kunde inhämta information, d. v. s. så nära utrikesledningen som möjligt — i samma hus. Resultatet av dessa överväganden blev en kunglig svensk kompromiss: informationsstyrelsen lades som ett självständigt verk under utrikesdepartementet — men den utrikespolitiska upplysningsverksamheten skulle ombesörjas direkt från departementet genom dess pressbyrå.

Om pressen och informationsstyrelsen verkligen hade inrättat sig efter den förutsättning för styrelsens verksamhet, som sålunda hade fastställts, skulle sannolikt många misstag, trötter och besvikelser ha kunnat undvikas. Men man envisades med att vilja betrakta informationsverket som något slags extra diplomatiskt presskansli av större mått, detta trots att styrelsens befattning med de utrikespolitiska pressangelägenheterna i stort sett begränsades ända därhän, att styrelsen väsentligen endast ställde sin skickligt uppbyggda tekniska apparat till utrikesdepartementets förfogande. Informationsorganets departementala förläggning, under utrikesdepartementet, vilseledde. Man såg icke, att arbetsuppgifterna närmast anvisade en verksamhet som pressbyrå för inrikesärenden — kanske ville man icke se, eftersom den uppgiften icke lockade så mycket. De gagnande insatser, som informationsstyrelsen gjort, ligga likväl till större delen på detta område. Några märkliga bedrifter ha icke heller där uträttats, men ett förtjänstfullt vardagsarbete har utförts, både vid handhavandet av förbudet mot publicering av militära upplysningar och i informationstjänsten om folkförsörjningen, under ett par år av utpräglad knapphet en icke oviktig uppgift. Om den nya informationsledningen icke visar sig alltför vittfamnande utan i stort sett inskränker sig till att fullfölja dessa arbetsuppgifter, bör den kunna undslippa den förras besvärligheter och bedrävelser. Visserligen är begränsningens konst svår, och den giver sällan ryktbarhet. Men en särskild omständighet bör göra den lättare för den nye informationschefen än den var för hans föregångare: den utrikespolitiska upplysningstjänst vid sidan om pressen, som omhänderhafts av informationsstyrelsens folkberedskapssektion, blir alltmer umbärlig i samma mån som ökad meddelsamhet från regeringen återinsätter tidningarna i deras uppgift som nyhetsförmedlare och meningsbildare. Det undantag från regeln, att utrikesdepartementets pressbyrå skall ombesörja den utrikespolitiska informationen, som folkberedskapens upplysningstjänst utgör, kan därför väntas bortfalla. Därefter kan informationsstyrelsen under återstoden av sin verksamhetstid bli en alltigenom inrikes pressbyrå.

En dylik fixering av arbetsuppgifterna bör även föra det goda med sig, att tid blir övrig att planlägga informationsstyrelsens fortsatta avveckling. Även om tidpunkten för upplösningen blir beroende av händelsernas förlopp, få tänkbara strävanden att förvandla styrelsen

till en fredsmässigt normal inrättning anses förebyggda genom utrikesministerns uttalande i kamrarna. Vårt politiska liv har därmed blivit en tvistefråga fattigare. Så småningom skall man sannolikt också finna, att stridigheterna kring informationsstyrelsen varit onödigt hetsiga. Någon allvarlig fara för den svenska pressens frihet har informationsstyrelsen aldrig utgjort; därtill var dess ställning i förvaltningen redan från begynnelsen alltför svag. Å andra sidan har erfarenheten klargjort, att det i Sverige icke finnes utrymme för ett särskilt buffertorgan mellan myndigheter och press. Vårt land är, dessbättre, för litet och för demokratiskt för att utländska mönster här skulle kunna med fördel efterbildas. Avståndet mellan styrande och styrda är för kort, förutsättningarna att självständigt följa det politiska skeendet äro för goda. Statsråden äro icke våldigare övermänniskor eller värre arbetstyngda, än att de själva kunna upprätthålla sina förbindelser med allmänheten, vare sig direkt, från talarstolarna, eller indirekt, genom tidningarna. I ett litet, demokratiskt land avvisas icke journalisten vid dörren till regeringsledamöternas tjänsterum. Umgänget är fritt, oförmedlat. Byråkratiska mellanled i det självständiga ämbetsverkets pompösa form behövas icke; på sin höjd biträden, som behärska det nutida upplysningsväsendets tekniska anordningar och utföra detaljarbetet. Att redovisa och klarlägga regeringens verksamhet, att följa folkstämningen och att söka leda meningsbildningen kan i en demokratisk stat aldrig bli en uppgift av så ringa vikt, att regeringen kan undandraga sig den och överlämna den åt underordnade myndigheter. Den uppgiften är politisk, icke administrativ. Och vad förvaltningen beträffar, far den säkerligen icke illa av att tidningarna, liksom förut, träda i direkt förbindelse med den. Omvägen över en informationsförmedling blir en senväg, och fara föreligger, att de önskade upplysningarna försvinkas på vägen. I ett sant folkstyre verkar förvaltningen icke i förnämnt rofylld avskildhet från folket, och därför har fri förbindelse mellan folk och förvaltning gammal hävd hos oss. Efter samma grundsats kan fortfarande den del av dessa förbindelser upprätthållas, som i vår tid omhänderhaves av pressen.

Hyresregleringen — Hyresregleringslagen trädde i kraft den 30 juni en ny fas.

1942 och har sålunda varit gällande under två år. Något bestämt omdöme om dess verkningar kan ännu icke fällas; medan hyresgästorganisationerna i stort sett förefalla tillfredsställda, synas på ledande fastighetsägarhåll betänkligheterna och motviljan vara oförminskade.

Lagen har hittills erhållit giltighet för ett år i taget, och vid de årliga förlängningarna har man sålunda haft tillfälle att företaga de justeringar, vartill erfarenheten givit anledning. Bland de ändringar som kommit till stånd gäller en av de viktigaste 6 §, vilken reglerar hyresnämndernas befogenhet med avseende på bl. a. möblerade rum och i möblerat skick uthyrda lägenheter över huvud. Hyresregleringen är som bekant i princip mindre sträng i fråga om dylika

uthyrningsobjekt än beträffande omöblerade bostadslägenheter, butiker o. d. Medan för dessa slag av lägenheter hyresnivån fastlöst vid läget den 1 januari 1942 och grundhyran, vilken motsvarar det då gällande hyresbeloppet, blott under vissa snäva förutsättningar och med hyresnämndens tillstånd får rubbas, finnes regelmässigt ingen grundhyra för möblerade rum; dessa komma praktiskt taget blott i händelse av hyresnämndens ingripande att beröras av hyresregleringen.

Huvudstadsgandet i 6 § hyresregleringslagen var i sin ursprungliga lydelse så utformat, att hyresnämnden, om hyran för en möblerad lägenhet var avsevärt högre än lägenhetens beskaffenhet och övriga omständigheter föranledde, *på framställning av hyresgästen* ägde nedsätta hyran »efter vad som finnes skäligt». Tanken var alltså, att en hyresgäst vid behov skulle kunna begära hyresnämndens prövning av en i hans tycke för hög hyra och eventuellt få denna nedsatt, men att nämnderna i övrigt ej skulle befatta sig med de möblerade rummen.

Den passiva ståndpunkt, som lagstiftningen sålunda här intagit, visade sig snart mindre ändamålsenlig. Statens hyresråd framhöll redan i sin framställning om lagens förlängning våren 1943 som en betydelsefull brist att uthyrningen av möblerade rum endast ofullständigt kontrollerades. Redan då hade på flera orter i fråga om sådana rum genomförts betydande hyreshöjningar, vilka icke ens tillnärmelsevis motsvarades av omkostnadsökningar och i några av hyresrådet observerade fall kunde betecknas som ocker. Hyresgästerna begagnade å sin sida — ovisst om av okunnighet eller av tröghet eller av rädsla att stöta sig med värdfolket — i mycket ringa utsträckning sin befogenhet att begära nedsättning av runshyrorna.

Den utomordentligt skiftande beskaffenheten av de hyresförhållanden, som det här rör sig om, gör det självfallet svårt att på lagstiftningens väg vinna något fullt tillfredsställande botemedel mot de höga hyrorna. För att skapa bättre förutsättningar än tidigare för den erforderliga kontrollen företog man emellertid vid 1943 års riksdag den ändringen i 6 § hyresregleringslagen, att bestämmelsen att hyresnämnden endast på framställning av hyresgästen ägde nedsätta dessa hyror fick utgå. Hyresnämnderna kunna alltså numera även utan begäran av hyresgästerna ingripa reglerande mot för höga rums-hyror. Samtidigt utsträcktes det eljes gällande uppsägningsskyddet, som dittills icke avsett möblerade rum, till dem som hyra möblerat. Den som är hyresvärd för ett möblerat rum kan följaktligen icke utan vidare göra sig av med en hyresgäst, som haft djärvheten vända sig till nämnden med begäran om hyresnedsättning.

Utvecklingen beträffande de möblerade rummen efter det dessa lagändringar den 1 april 1943 trädde i kraft har enligt uppgifter från många håll icke varit gynnsam. Hyreshöjningarna ha fortgått — mest givetvis på platser där rumsbehovet i anledning av svällande militärförläggningar eller ökade arbetarstyrkor varit särskilt stor — och om hyresnämnderna handlagt flera ärenden rörande möblerade rum än tidigare, har antalet sådana ärenden ändå relativt sett varit

ganska lågt; nämndernas insats synes icke i allmänhet ha haft någon mera dämpande inverkan på rumsuthyrarnas benägenhet att utnyttja den förmånliga situation, vari de på många håll befinna sig.

Att hyresnämnderna hittills icke förmått mera beträffande de möblerade rummen torde åtminstone till en del bero på att de haft svårt att vinna överblick över denna hyresmarknad. En i april i år utkommen kungl. kungörelse (n:r 144 i Svensk författningssamling) — om skyldighet att lämna uppgift angående uthyrning av möblerad bostad — bör emellertid råda bot för sådana svårigheter. Kungörelsen går ut på att Kungl. Maj:t för viss ort skall kunna föreskriva en tämligen vidlyftig uppgiftsskyldighet för rumsuthyrare. De inkomna uppgifterna skola bearbetas av hyresnämnderna, som sedan med ledning av det samlade materialet kunna ingripa och sänka för höga hyror. Föreskrift om uppgiftsskyldighetens tillämpning har t. v. meddelats endast beträffande Stockholm, men säkerligen är det behov av en motsvarande inventering på åtskilliga andra orter. För Stockholms del skola uppgifterna vara inne den 15 augusti och det är att antaga, att hyresnämnderna framemot nyår skola kunna besluta om de fall där aktion för hyressänkning är påkallad.

Den nya uppgift, som hyresnämnderna sålunda erhålla, är maktpåliggande och grannliga. På grund av sakens natur är förhållandet mellan en rumsuthyrare och hans inneboende hyresgäst känsligare för ingripande utifrån än ett hyresförhållande beträffande omöblerade hela lägenheter. En alltför brysk eller kraftig hyresreduktion kan givetvis föranleda att uthyraren finner anledning upphöra med uthyrningen och den kanske redan knappa tillgången på möblerade rum i orten minskas. De hyresgästintressen, som det här gäller, skulle givetvis vara föga betjänta med en sådan konsekvens av de vidgade fullmakter, som riksdagen och myndigheterna givit hyresnämnderna.

Å andra sidan låter det sig knappast bestrida att hyresstegringen beträffande möblerade rum flerstädes fått sådan omfattning, att hyresregleringsorganens hittillsvarande passiva inställning knappast låter sig försvara.

Rent principiellt ter det sig till en början föga konsekvent, att medan statsmakterna i fråga om omöblerade lägenheter låst hyresnivån till läget den 1 januari 1942, man beträffande möblerade rum skulle tolerera en efter denna tidpunkt fortgående ofta avsevärd hyresstegring. Vilken disproportion som på detta sätt kan uppstå belyses av ett i statens hyresråd nyligen behandlat mål från en sydsvensk militärstad med stor knapphet på möblerade rum. Saken gällde icke vanlig andrahandsuthyrning till inneboende utan den numera icke sällsynta situationen att en fastighetsägare funnit förmånligt att, i stället för att hyra ut en lägenhet omöblerad, möblera upp densamma och sedan hyra ut den rumsvis till olika personer. Det ekonomiska resultatet av denna förändrade disposition blev i det åsyftade fallet ur hyresvärdens synpunkt lysande; medan våningen, en trerumslägenhet, år 1941 i omöblerat skick inbringat omkring 1,100 kronor, uppgingo de samlade hyresintäkterna vid hyresnämndens ingripande år 1943 — då visserligen centralvärme inletts och

ett av rummen uppdelats i två — till omkring 3,200 kronor, alltså nära tre gånger så mycket.

Också ur fastighetsägaresynpunkt bör det rimligen vara ett önskemål att hyrorna för möblerade rum bringas under någon kontroll. Det kan knappast anses rättvist att å ena sidan vanliga hyresvärdar för omöblerade lägenheter skola vara tämligen hårt bundna vid priserna den 1 januari 1942 och å andra sidan de hyresgäster som hyra ut i andra hand — eller de enstaka fastighetsägare som varit tillräckligt förutseende att övergå till att hyra ut möblerat — skola få uppbära hyror utan rimlig proportion till hyresnivån för samma lokaliteter i omöblerat skick. De sociala och ekonomiska hänsyn, som motivera ett prisstopp i det ena fallet, giva god hemul för en viss priskontroll i det andra.

Det är slutligen att märka, att man här har att göra med ett klientel, som ingalunda i mindre grad behöver hyresregleringsorganens stöd än de hyresgäster som hyra omöblerat. Bland dem som äro hänvisade att bo i möblerade rum finnas åtskilliga kategorier, lärlingar och yngre arbetare, lågt avlönad kontors- och butikspersonal, studerande och skolbarn, för vilka även en ringa hyresreduktion kan vara av stor betydelse. En hyressänkning från åttio till sextiofem kronor eller från sextio till femtio kronor i månaden kan förefalla obetydlig men ter sig genast väsentligare, om beloppen omräknas till årshyra, och spelar i varje fall en avsevärd roll i en kontorist- eller studerandebudget. Det är för övrigt här i allmänhet fråga om människor, som icke tillhöra hyresgästorganisationen och alltså vanligen ej få stöd från sådant håll. Den hyresreglering, som icke verksamt tillgodoser behovet av skydd för dessa grupper, kan knappast sägas väl fylla sitt ändamål.

Naturligtvis bör det icke komma i fråga att hyresnämnderna med ledning av de inkomna uppgifterna inlåta sig på någon beskäftig finjustering av alla hyror för möblerade rum. Enligt lagen skall ju nedsättning ske blott då hyran är *avsevärt högre* än lägenhetens beskaffenhet och övriga omständigheter föranleda. I praxis beträffande omöblerade lägenheter har det även där gällande villkoret om avsevärd skillnad ansetts innebära, att ändring av hyresbeloppet bör ske blott om differensen uppgår till åtminstone tio procent. Vad angår möblerade rum kommer det måhända att anses lämpligt att för hyresnedsättning kräva t. o. m. något större avvikelser från den som rimlig ansedda medelnivån, t. ex. femton procent. Å andra sidan är det av stor vikt att hyresnämnderna icke alltför mycket låta sig imponera av en extarordinärt uppdriven rumshyresnivå på de platser, där fördomsfria uthyrare under perioden mellan den 1 januari 1942, då hyresstegringen för omöblerade lägenheter stoppades, och den tidpunkt, då hyresregleringsorganen få ett grepp om marknaden av möblerade rum, passat på att mer generellt kraftigt höja sina rums hyror. Lagstiftningen har, vad angår möblerade rum, icke såsom beträffande omöblerade lägenheter till riktpunkt vid nedsättningsfrågans bedömande satt hyrorna för »jämförliga lägenheter» utan givit möjlighet till ett friare bedömande. Utan en sådan frihet skulle

hyresnämnderna, när de nu omsider bliva i tillfälle gripa sig an med hyrorna för möblerade rum, praktiskt taget vara ur stånd att göra något åt de höga hyrorna på orter, där stegringen varit störst och behovet av rättelse därför är mest kännbart. I den mån nämnderna vid sitt ställningstagande till dessa frågor känna behov av en likare för hyresbeloppens fixering, kan som sådan tjäna — utom hyrorna för jämförliga lägenheter, vilka naturligtvis merendels även här giva ledning — hyresnivån för motsvarande lägenheter i omöblerat skick. Det borde åtminstone i de större hyresnämndsdistrikten icke bliva alltför svårt att bestämma det tillägg som uthyraren av ett omöblerat rum rimligen bör få betinga sig utöver vad rummet i fråga kostar i omöblerat skick.

Förslaget om en hyresreglering möttes, då det framlades, på fastighetsägarhåll av ett motstånd, som i varje fall ur borgerlig synpunkt icke kunde anses obegripligt. Sedan regleringen nu genomförts och man måste räkna med dess bestånd för en icke alltför kort tid, bör det emellertid i lika mån vara ett intresse för fastighetsägare- och hyresgästorganisationer att hyresmarknaden också i fråga om de möblerade rummen bringas under kontroll. Det är därför att hoppas att hyresnämnderna och deras partsrepresentanter icke skola försumma att begagna de möjligheter till ingripande, som numera stå till buds.

Kurt Holmgren.

Frankrikes finanser. Alla Europas valutor ha mer eller mindre blivit krigets offer, och vad den franska valutan beträffar, anse många dess tillstånd »hopplöst». Det är kanske för mycket sagt. Ett lands valuta är, djupast sett, en funktion av folkets arbetsenergi och ekonomiska intelligens. Är detta sant, behöver man inte misströsta i fråga om franc'en och Frankrikes finanser. Franc'ens sjukdom är allvarsam, men inte till döds. Och detsamma kan sägas om de andra europeiska valutorna. Europa har ett gott läckkött.

»Le Bulletin de l'Institut de la Conjoncture» framhåller i en artikel om den franska valutan, att vid dess rekonstruktion måste två principer tillämpas: 1) begränsning av franc'ens depreciering, det är ej blott ett ekonomiskt intresse utan också ett politiskt; franc'ens totala bankrutt å la riksmarkens 1923 skulle medföra finansiellt, kommersiellt och socialt kaos; 2) den nivå, vid vilken franc'en skall stabiliseras, bör ej bestämmas av politiska synpunkter eller av prestigehänsyn; stabiliseringen bör vara resultatet av en affärskalkyl med reella faktorer: statsskulden, sedelomloppet, priser och nationens materiella resurser. Att göra en dylik kalkyl redan nu är omöjligt. Det finns inga konstanta, endast variabla värden.

Under normala förhållanden determineras en valutas inrikesvärde av dess köpkraft, uttryckt i prisindex, och dess värde i utlandet av växelkurserna och världspriserna. Dessa metoder kunna inte nu tillämpas. Prisnivån i dagens Frankrike är ytterligt labil. Det finns en mångfald priser på samma produkter, och tarifferna variera från vecka till vecka, från departement till departement, från kommun till kommun. Och vad växelkurserna beträffar, kunna varken de offici-

Dagens frågor

ella eller de »fria» anses som normala. Siffrorna bli alltså endast approximativa — resultatet av komplicerade probabilitetskalkyler.

Om man i senaste numret av Frankrikes officiella statistik observerar livsmedelsprisernas fluktuationer, finner man, att haussekoefficienten växlar allt efter den kalorikvantitet, konsumenten köper. Ransoneringsplanen fixerar antalet kalorier per individ och dag till 1,193. Priset för denna kalorimängd är beräknat till 5 francs 40 centimes (det teoretiska priset). I jämförelse med priset för samma kalorikvantitet före krigsutbrottet blir stegringen 30 %. Vill konsumenten köpa 3,000 kalorier, stiger haussekoefficienten till 8. Att haussekoefficienten determineras av kalorimängden, är emellertid inte något speciellt karakteristiskt för Frankrike. Fenomenet kan påvisas i alla krigsländer, men det är särskilt accentuerat i de ockuperade länderna och i synnerhet i Frankrike. Förklaringen är enkel. Regeringens folkförsörjningspolitik går ut på att fixera så låga priser som möjligt för primära födoämnen. Om konsumenten vill öka sin dagsranson med livsmedel, beträffande vilka priserna icke äro kontrollerade, stiger ökningskoefficienten avsevärt.

Klart är, att den enorma prisstegringen inte enbart beror på franc'ens depreciering utan också, och det i väsentlig grad, på varubristen. Teoretiskt äro de officiella priserna konstanta under den i tariffen fixerade perioden, men realiter äro de lika variabla som svartabörspriserna; enda skillnaden är den, att svartabörspriserna äro minst 3 gånger högre än priserna i den »legala handeln». Svartabörsprisernas höjdrekor slås dock av auktionspriserna. I detta komplex av variabler är det givetvis omöjligt att beräkna franc'ens depreciering, och en kalkyl med hypotetiska värden saknar praktisk betydelse.

Enär franc'ens depreciering och den ständigt ökade varubristen determinera prishaussen, är det inte förvånande, att prishaussen ytterligare accentuerats under första halvåret 1944, särskilt efter de allierades invasion, då kommunikationerna avbrötos mellan Normandie (Frankrikes skaffereri) och det övriga Frankrike. I Normandie är det nu överflöd på livsmedel; i Paris och mellersta och södra Frankrike är bristen större än någonsin sedan ockupationens början.

Följande autentiska uppgifter, avseende försommaren 1944, utvisa varubristen inom den s. k. legala livsmedelshandeln i Paris.

1) En del (som successivt minskas) av den fixerade ransonen: socker, kaffesurrogat, bröd, mjöl, ris och kött.

2) Full ranson: potatis.

3) Finns ej i legala marknaden: ägg, smör, margarin, ost, matolja, sylt och marmelad.

4) Tidvis slut: legymer och fisk; endast i små kvantiteter.

Svartabörspriser i Paris försommaren 1944.

(Officiella kursen: 100 francs = 9 kr.)

Vara	Kvantitet	Pris i francs	Vara	Kvantitet	Pris i francs
Oxkött	..... 1 kilo	200 à 250	Fårkött	..... 1 kilo	200 à 250
Kalvkött	..... 1 »	225 à 260	Svinkött	..... 1 »	325 à 350

Dagens frågor

Vara	Kvantitet	Pris i francs	Vara	Kvantitet	Pris i francs
Smör	1 kilo	550 à 575	Socket	1 kilo	300 à 325
Margarin	1 »	225 à 230	Bröd (krisbröd) 1 »		150 à 175
Matolja	1 liter	1,150 à 1,200	Bordsvin (vin		
Ägg	1 duss.	225 à 250	ordinaire) . . .	1 liter	175 à 225
Kaffe (äkta) . . .	1 kilo	4,500 à 5,000			

Cirka 65 % av Frankrikes köttproduktion rekvirerades under 1943 av tyskarna, och denna siffra blir avsevärt högre för 1944. Före den tyska invasionen var den årliga kötttransonen per individ 41 kg.; nu är den knappt 5 kg. I Paris är katt- och råttkött (juni 1944) dyrare än under Paris' belägring vintern 1870—71.

Franc'ens utrikesvärde? Det värde, som angives i växelkurserna, kan under nuvarande förhållanden ej läggas till grund för en affärskalkyl, helst som de flesta växelkurser så gott som uteslutande bestämmas av politiska faktorer. Tyskland förordnade med segrarens rätt, att 1 RM skulle vara = 20 francs. Riksmarkens teoretiska paritet blev därigenom 11,5 % högre än i augusti 1939. Men riksmarkens *reella* paritet låg före kriget vida under den teoretiska; den reella pariteten var då 1 RM = 10 francs. Tack vare »Hitlerkursen» ha tyskarna kunnat köpa franska produkter till halva priset.

Vad »imperialfranc'en» eller den s. k. de Gaulle-franc'en beträffar, är även den beroende av politiska faktorer. Den protegeras tills vidare av Bank of England och Wall Street. Pariteten mellan pundet och imperialfranc'en är för närvarande 1 pund = 200 francs, vilket innebär en depreciering av 13 % i jämförelse med pariteten pund—franc i september 1939. Pariteten är ungefär densamma mellan pundet och de allierades »invasionsfranc», betalningsmedel vid engelsmännens och amerikanernas rekvisitioner i de befriade distrikten. General de Gaulle påyrkade, att »hans» franc skulle bli legalt betalningsmedel, men Roosevelt och Churchill sade nej. De Gaulles franc blev icke betalningsmedel i de befriade distrikten. Och den torde kanske aldrig bli det.

Men även andra faktorer än prishaussen inverka på francvärdet. Dessa faktorer äro statsskulden, sedelomloppet och nationalinkomsten. De determinera ej blott dagens francvärde; de bli *under alla omständigheter* också avgörande vid det franska penningväsendets framtida rekonstruktion.

Under 1943 steg statsskulden avsevärt till följd av ockupationsutgifternas ökning. Statsutgifterna belöpte sig den 31 december 1943 till cirka 1,000 miljarder francs, och slutar inte kriget före årsskiftet 1944—45, äro utgifterna den 31 december 1944 uppe i minst 1,300 miljarder francs (Journal Officiel).

Sedelomloppet var den 31 december 1943 495 miljarder francs (31 juli 1939: 123 miljarder). Enär man räknar med en ökning på ungefär 125 miljarder under 1944, torde sedelomloppet vid slutet av 1944 uppgå till cirka 620 miljarder francs.

En av orsakerna till sedelomloppets ansvällning är naturligtvis prishaussen, och en annan är säljarnas krav på kontantlikvid. La-

val-Hitler-pressen nämmer även sedelhamstringen (för att rädda Laval's prestige). Den fria pressen gör däremot gällande, att sedelhamstringen är ganska obetydlig, men att tyskarna vid förmögenhetskonfiskationer lägga beslag på stora sedelmängder, som de deponera i tyska banker. I händelse av en markbaisse (den har för resten redan börjat »i kulisserna») blir givetvis innehavet av franska francs och andra utländska valutor en värdefull tillgång.

Om man emellertid jämför statsskuldens ökning 1939—43 med statsskuldens ansvällning under första världskriget, kommer man till ett överraskande resultat.

Betecknas statsskulden i juli 1914 med 100, visar det sig, att siffran för 1917 var 387 och för 1918 521. Tillämpas samma metod på andra världskriget, alltså statsskulden i augusti 1939 = 100, blir siffran för 1942 243 och för 1943 något mer än 300. Statsskuldens relativa ökning är alltså under andra världskriget *mindre* än under det första.

Jämför man inkomster och utgifter under de båda krigen, blir resultatet följande:

I) Inkomster i juli 1914 = 100	år 1917 = 66
Utgifter i juli 1914 = 100	år 1917 = 445
II) Inkomster i aug. 1939 = 100	år 1942 = 107
Utgifter i aug. 1939 = 100	år 1942 = 263

Vad beträffar sedelomloppet under de båda världskrigen, är ökningstempot ungefär detsamma.

Denna jämförelse mellan Frankrikes statsfinanser 1914—18 och 1939—43 ger vid handen, att oaktat det militära nederlaget och ockupationen är en ekonomisk renaissance möjlig, under förutsättning att produktionskapaciteten inte förlamas.

Med ledning av uppgifter i Economist jämför »le Bulletin de l'Institut de la Conjoncture» Storbritanniens och U. S. A:s statsfinansiella läge med Frankrikes. Storbritanniens statsskuld, som den 31 mars 1939 uppgick till 8,163 milj. pund, var den 31 mars uppe i 14,073 milj., och den har sedan på grund av enorma krigsutgifter stigit i avsevärd grad. Likaså U. S. A:s statsskuld, som den 31 december 1942 belöpte sig till 108,000 milj. dollar. Sedelomloppet har i Storbritannien nästan fördubblats under perioden sept. 1939—sept. 1943 (från 509,9 milj. pund till 981,6 milj.), och i U. S. A. har sedelomloppet ökats från 7,171 milj. dollar (sept. 1939) till 17,114 milj. (maj 1943). I Storbritannien och U. S. A. är statsskuldens och sedelomloppets ökningsprocent dock inte på långt när så stor som i Frankrike. Även prishaussekoefficienten är lägre i Storbritannien och U. S. A. (cirka 25 %) än i Frankrike, där den oscillerar mellan 75 och 100 %. Resultatet av en jämförelse mellan Frankrike och de anglosaxiska stormakterna kan inte bli annat än ytterligare en markering av Frankrikes prekära situation.

Det är, som vi sett, många variabler i det franska finansproblemet. Men det finns två ideella konstanter, som motivera en optimistisk syn på Frankrikes ekonomiska utveckling — det franska folkets energi och intelligens.

Jean Cay.